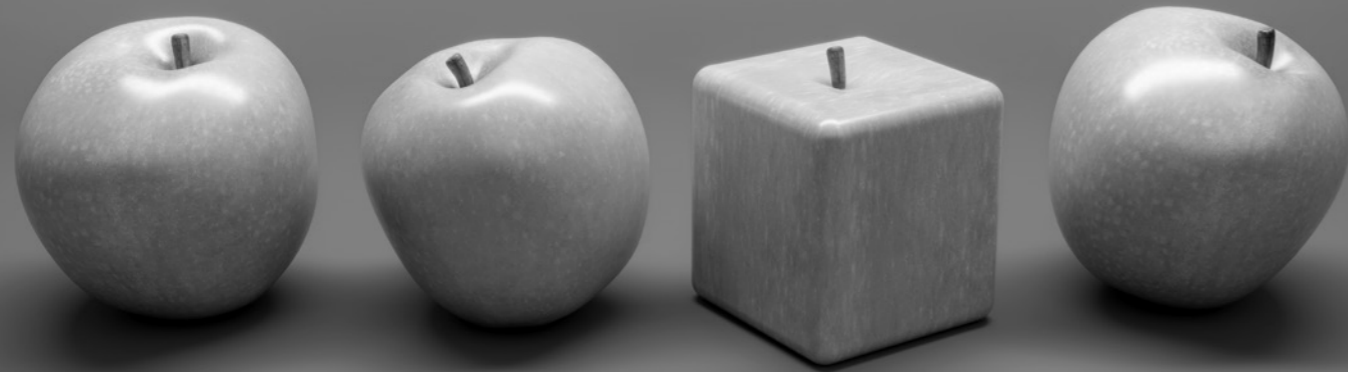

COUNTER-CULTURE CHRISTIANITY

HOE GAAN WIJ HET GESPREK AAN IN EEN GESECLARISEERDE MAATSCHAPPIJ?

• Peter van Beugen

‘Hoe gaat jouw kerk om met lhbt?’ Het is een vraag die zomaar op je afgevuurd kan worden. De vraag kan uit oprechte interesse worden gesteld - hoe staat het hier met de liefde voor mijn zoon of dochter? De vraag kan ook als een lakmoestest op je bord – of dat van de kerkenraad - worden geschoven, om ‘eens even te zien hoe het hier zit met de Bijbelgetrouwheid’. En trouwens, over vragen gesproken: is de god van moslims dezelfde als de God van de Bijbel? Is er een hemel en een hel? Preken vrouwen in jullie kerk? Mag je ongehuwd samenwonen? Moet je alles in de Bijbel letterlijk nemen? Wat vind je van de inval in de Oekraïne? En hoe zit het met de kinderdoop? Is het verboden om naar een dance feest te gaan? .... en waarom dan?

Dilemma's

Rechtstreeks antwoord geven op een dergelijke vraag kan eenvoudig lijken, maar kan daarmee ook het gesprek afkappen of aan een onderliggende, grotere vraag of probleemstelling voorbijgaan. Vanaf de eerste eeuwen, toen christenen hun positie verwierven in het Romeinse Rijk en de Hellenistische cultuur, tot de dag van vandaag, wordt de Kerk geconfronteerd met zulke en nog tientallen vragen. Vragen die zich als een dilemma presenteren: een ‘tweestelling’ waarin men dan moet kiezen uit twee antwoorden, die elk weer een nieuwe tegenwerping kunnen uitlokken. Dit artikel gaat niet over genderissues, samenwonen of entertainment. Ik wil lessen trekken uit het Evangelie en uit de vroege kerkgeschiedenis. Ik geloof dat ons daarin een model wordt voorgehouden dat het gesprek over dergelijke dilemma's naar een ander niveau tilt. Voordat ik dat doe, schilder ik eerst de twee posities waarin je als christen belandt, door een bewuste keuze, of gewoon omdat je geen andere keuze ziet. Ik duid ze aan als subcultuur en assimilatiecultuur. Deze twee cultuurvormen zijn een manier om je positie te bepalen in de dominante cultuur.

Dominante cultuur

‘De’ dominante cultuur is de ons-omringende cultuur van de wereld met haar opvattingen, gebruiken en uitingvormen. Ik zet ‘de’ tussen aanhalingstekens, omdat er natuurlijk geen uniformiteit is in onze cultuur. Mensen kunnen voor of tegen gebruik van wapens zijn, wel of niet religieus zijn, wel of geen drugs gebruiken. Tegelijk zullen de overwegingen die daarbij een rol spelen weinig of niet worden ingegeven door Bijbelse normen en waarden. De gemene deler in de dominante cultuur is dat de *way-of-life* op

gespannen voet staat met de christelijke leer, met Gods wet, of anders gezegd met de godsvrucht, met het leven zoals Jezus ons dat heeft voorgehouden en de apostelen het ons hebben onderwezen.

Subcultuur

Eén manier om in een dergelijk milieu te overleven is het vormen van een subcultuur. In Jezus' tijd vormden de Essenen een voorbeeld van een dergelijke cultuur. Zij trokken zich letterlijk terug in ommuurde woonvormen, waarbinnen men wetten van reinheid in acht nam en zich op die manier afschermd van de boze buitenwereld. Een extreem voorbeeld misschien, maar als christen kunnen wij ook voor een dergelijk model kiezen. Op de dilemma's die ons worden voorgehouden hebben we duidelijke, Bijbels gefundeerde antwoorden – in ieder geval naar onze mening. We ontkomen aan de cultuur van deze wereld doordat we onze eigen kledingwinkels, feestjes, muziek, televisiezenders, scholen, netwerken en partijen hebben. We zijn te herkennen aan ons taalgebruik, haardracht en winkelsluitingstijden. Het is ‘eenvoudig’ om invulling te geven aan het ‘gij geheel anders’ (Ef.4:20, NBG). Het vormen van een dergelijke subcultuur heeft een groot voordeel. De cultuur is duidelijk – iedereen weet waar hij aan toe is en ze biedt bescherming. Lastige vragen worden uit de weg gegaan, want die spelen (hopelijk) alleen maar een rol in de wereld daarbuiten en niet ‘onder ons’.

Maar aan deze subcultuur kleven minstens twee nadelen. In de eerste plaats bestaat het reële gevaar dat men in deze cultuur gaat sturen op het uiterlijk. ‘Ah, ik herken jouw kleding, kerkgang en kapsel, je bent één van ons’. Doorvragen naar hartsgesteldheid of beweegredenen is niet nodig en >>

'moeilijke vragen' – tja, aan wie moet of durf je die te stellen? Niet zelden komt men vroeg of laat tot ontdekking dat 'het kwaad', dat we keurig dachten te hebben buitengesloten, zomaar in ons midden de kop op steekt, want het zit blijkbaar niet alleen in de wereld, maar ook in ons eigen hart. Een tweede nadeel aan dit model is de afstand die een dergelijke cultuur juist creëert tot de wereld, lees: onze medemens. Er is geen echt contact met de buitenwereld, doordat men een andere taal spreekt, de cultuur niet begrijpt, geen moeite wil doen om wél een antwoord te formuleren op die lastige vragen, dan wel de vraagsteller een serieus luisterend oor te bieden. Men is wel zout der aarde in eigen kring, maar nauwelijks licht van de wereld. De subcultuur houdt zichzelf in stand zolang ze – demografisch gezien – voldoende massa heeft, maar ze werft weinig discipelen. Met andere woorden, ze is voor de cultuur niet relevant, naar binnen gericht en onbegrepen.

Assimilatiecultuur

Jezus heeft ons niet geroepen om met een boekje in een hoekje te zitten. Je wilt als christen door je collega's, teamgenoten en burens niet voor wereldvreemd worden versleten. We zijn geroepen om in deze wereld een boodschap van liefde en aanvaarding voor alle mensen uit te dragen. Onze kerkdeuren moeten open staan voor ieder die binnen wil komen. We willen het gesprek aangaan met onze omgeving en mens-onder-de-mensen zijn. We moeten niet willen vasthouden aan 'typisch christelijke' ideeën over seks, huwelijk en uiterlijk, die een afstand creëren naar de mensen om ons heen. Om de kloof te overbruggen moeten we ons aanpassen. In Jezus' tijd kozen de Sadduceeën voor deze strategie. Zij kozen voor assimilatie aan het Hellenistische wereldbeeld en cultuurideaal, wierpen de boodschap over het hiernamaals overboord, ontkenden het bestaan van engelen en kozen voor een pragmatische

politiek. Assimilatie heeft een voordeel. Je staat met beide benen in de maatschappij, je bent 'gerespecteerd', spreekt de taal van deze tijd, hebt begrip voor vragen die er leven en kunt daarbij de boodschap uitdragen dat God alle mensen liefheeft en accepteert.

Maar ook aan deze assimilatie kleven nadelen. In de eerste plaats is er het reële gevaar dat je in zo sterke mate stuurt op de aanpassing aan de identiteit van deze wereld, dat de eigen identiteit erdoor in het gedrang komt. Geloofszaken worden ondergeschikt gemaakt aan het relationele aspect, totdat er nog slechts een vaag waarheidsbegrip overeind blijft. Je zou te horen kunnen krijgen: 'Het is heel sympathiek dat jouw God mij aanvaardt, maar dat doen hindoes en boeddhisten ook. Wat is er nu eigenlijk specifiek aan jouw geloof en wat heeft het te bieden?' Wat is er nu eigenlijk radicaal anders aan het evangelie? Als je aanhoudend niet duidelijk – en

misschien wel niet helemaal eerlijk – durft of kunt zijn over wat je gelooft, kan dit geloof vroeg of laat ook voor jezelf in het gedrang komen. Wat geloof je nu zelf eigenlijk precies? Welke status heeft de Bijbel voor jou? Moeten we het 'allemaal wel zo letterlijk' nemen? Als het antwoord op deze vraag een aarzelend-ja-of-nee wordt, welke kracht gaat er dan nog uit van je getuigenis?

Je kunt als christen makkelijk in een spagaat komen tussen subcultuur en assimilatiecultuur. In het eerste geval gaat er maar een beperkt getuigenis van ons uit en wordt het 'zout der aarde' maar in een klein, besloten schoteltje gestrooid. In het tweede geval wordt het zout wijd verstrooid, maar heeft het zijn smaak verloren. De trompet geeft nog maar een onduidelijk signaal en van de lamp is nog maar een zwak schijnsel over. Hoe los je dit dilemma op? Met schipperen tussen beide uitersten? Twee ballen in de lucht houden, de ene keer wat meer van deze en dan weer eens meer van die?

En Hij schreef in de grond

Jezus werd meerdere keren voor een dilemma gesteld en ik vind het leerzaam om te lezen hoe Hij reageerde. Vragen over de overleveringen van de ouden (Matth.15:2), over het vasten (Matth.9:14), over echtscheiding (Matth.19:1), over zijn gezag (Matth. 21:23), een vraag om een teken (Matth. 16:1) en een vraag over belasting (Matth.22:17). Telkens weer valt op dat Jezus zich niet laat verleiden tot het geven van een rechtstreeks antwoord, hoewel dat antwoord in een aantal gevallen voor 'de Bijbelgetrouwe christen' tamelijk voor de hand ligt! In plaats daarvan reageert de Heer in veel gevallen met een of meer wedervragen, die de vraagstellers terugleiden niet alleen naar het woord van God, maar ook naar de *bedoeling* van God, en uiteindelijk naar God zelf. Nog duidelijker wordt dit wanneer de Schriftgeleerden en Farizeeën een vrouw voor Jezus plaatsen die op overspel is betrapt. Met de verwijzing naar het gebod 'Mozes zegt dat zulke vrouwen gestenigd moeten worden... en U, wat zegt U?' lijkt Jezus schaakmat te worden gezet (Joh.8:5). Maar het plot neemt een onverwachte wending: Jezus bukt, schrijft met zijn vinger in de grond en verlegt de aandacht van het gebod naar de God van het verbond.

Jezus presenteert zich als de Wetgever, die op de Sinai met zijn vinger de tora in steen had gegraveerd (Ex.31:18). Het Hebreeuwse woord */tora/* betekent niet 'wet, regels', maar 'onderwijzing, instructie'. Het is afgeleid van het werkwoord */yarah/*, dat betekent o.a. 'met je vinger wijzen, richten'. Ons woord 'onder-wijzen' betekent trouwens ook 'iemand ondersteunen door hem de richting te wijzen, iemand helpen de juiste weg te vinden'. Jethro zei tegen Mozes: 'verklaar hun de instellingen en de wetten, en maak

hun de weg bekend waarin zij zullen wandelen' (Ex.18:20). Mozes zou later zeggen *'Heel de weg die de Here, uw God u geboden heeft, zult gij gaan, opdat gij leeft'* (Deut.5:33). *'U maakt mij het pad des levens bekend; overvloed van vreugde is bij uw aangezicht'*, zegt David (Ps.16:11). In eigen woorden geformuleerd: de tora is niet gegeven als een stok om mee te slaan wanneer je die overtreedt, het is mijn onderwijs om jou de weg te wijzen van leven en overvloed.

Woorden ten leven

Het gebod dat God gaf, was ten leven (Rom.7:4), net zoals de overtreding van het gebod leidt tot de dood: 'op de dag dat je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven' (Gen.2:17). De belofte van leven en het oordeel van de dood zijn niet zomaar een arbitrair opgelegde beloning of vergelding, zoals een boete voor een snelheidsovertreding. Wanneer op een smalle, bochtige landweg een bord staat met het opschrift: 'als je hier 200 km/u rijdt, zul je sterven', betekent het niet dat aan het eind van de weg een beul klaar staat om een doodvonnis uit te voeren aan de elektronisch gedetecteerde snelheidsovertreders. Het betekent dat met deze snelheid je auto een schuiver zal maken waar je zelf nooit levend uit komt. Wat ik hier wil benadrukken is dat er naast een juridisch ook een organisch verband is tussen (a) enerzijds het respecteren van Gods instellingen met als resultaat van leven en overvoed van vreugde, en (b) anderzijds juist het negeren van die instellingen met de destructieve gevolgen van schade en schande voor jezelf of je omgeving. Ik wil zo dadelijk duiden welk licht deze overweging werpt op onze cultuurvraag, maar blijf nog even bij Johannes 8.

Niet oordelen

Een diepere laag in dit verhaal is dat Jezus niet één maar twee keer met zijn vinger in de grond schreef. Hiermee presenteert Jezus zich als de auteur van het Nieuwe Verbond. De kenmerken van dit nieuwe verbond zijn (a) de vergeving van de zonden. God rekent het oordeel dat volgt op de overtreding van het eerste verbond niet toe, maar bewijst ons genade (Hebr.8:10-12). In het nieuwe verbond is geen enkele offerande van de kant van de mens nodig om met God 'op goede voet' te komen; God heeft dat offer éénmaal in Christus gebracht (Hebr.10:15-18); (b) de leefregel van het nieuwe verbond bestaat niet uit de letter van de wet, maar uit het leven door de Geest (2Kor.3:3-6). Dit leven komt voort uit een veranderd hart en het zal krachtiger zijn naar de mate waarin Christus grip heeft gekregen op ons hart. Om die reden zal de ene discipel een andere dagindeling of tijdsbesteding hebben dan de andere, maar – als het goed is – uitsluitend naar de mate waarin God dit in ieder van ons werkt en zonder dat zij elkaar daarin een regel voorhouden of opleggen.

De volgende teksten illustreren denk ik hoe Jezus in deze wereld stond en hoe wij Hem, en de Vader, daar in kunnen volgen. 'Want God heeft zijn Zoon niet in de wereld gezonden opdat Hij de wereld zou oordelen, maar opdat de wereld door Hem behouden zou worden' (Joh.3:17). 'Ik oordeel niemand' (Joh.8:15), 'Ik oordeel hem niet, want Ik ben niet gekomen om de wereld te oordelen, maar om de wereld te behouden' (Joh.12:47). 'Uw loon zal groot zijn en u zult zonen van de Allerhoogste zijn, want Hij is goedertieren over ondankbaren en bozen. Weest ontfermend, zoals ook uw Vader ontfermend is. En oordeelt niet en u zult geenszins worden geoordeeld; veroordeelt niet en u zult geenszins worden veroordeeld' (Luk.6:35-37). Het is heilzaam wanneer wij deze woorden ter overdenking nemen zonder 'ja maar'. God is goed. Jezus oordeelt niet. De Vader is ontfermend. Punt. En vervolgens: wees zonen van de Allerhoogste, dat betekent: wees zoals Hij is.

Tegencultuur

Evangelie betekent 'goede boodschap' of 'blijde boodschap', niet 'sombere boodschap' of 'onheilspellende boodschap'. Het evangelie is in de eerste plaats de boodschap van de God die rechtvaardigt (Rom.1:17), niet van de God die veroordeelt. Natuurlijk zit aan de verkondiging van het evangelie de keerzijde dat een ieder die het niet gelooft, verloren gaat. Daar draait de Bijbel niet omheen en dat doen wij ook niet. Maar als ik de Evangeliën goed lees en begrijp, confronteert Jezus zijn luisteraars – in dit geval veelal de leiders onder het volk – met deze boodschap nadat zij het evangelie hadden gehoord, van de waarheid waren overtuigd, en Hem tóch afwezen. En aan degenen die de essentie van zijn boodschap hadden begrepen hield Hij een duidelijke keuze voor: een smalle weg ten leven óf een brede weg die naar het verderf voert. Degenen die dit hoorden begrepen waar Jezus over sprak.

En tegelijk staat Jezus in deze wereld, zijn handen zegenend uitgestrekt en niet afwijzend. Zonder een concessie te doen aan Zichzelf of aan de waarheid, vertegenwoordigt Hij zijn Vader in de hemel, God de Allerhoogste. Ik geloof dat Jezus zo vrij omgang met zondaars kon hebben, omdat Hij leefde uit het volle bewustzijn van zijn eigen identiteit. Het anders zijn van de anderen vormde voor Hem geen bedreiging. Zijn hart was niet vatbaar voor de zuigkracht van zonde, bezit en gratificatie. Begeerte van de ogen en de hoogmoed van het leven hadden geen grip op zijn denken. Hij vertegenwoordigde de waarden van het koninkrijk van zijn Vader. Die waarden kun je o.a. uitdrukken in innerlijke vrede, vergevende liefde, integriteit, nederigheid en behulpzaamheid. Ik stel me voor dat Hij zo in het leven stond als een magneet die met zijn aantrekkende, en niet

met zijn afstotende zijde naar de wereld is gekeerd.

Ik illustreer dit aan de hand van de (eerste) ontmoeting die Jezus had met Petrus (Luk.5:1-10) en Zacheüs (Luk.19:1-10). Jezus stapt bij Petrus in de boot, hij stapt bij Zacheüs in huis. Petrus ziet voor zijn ogen het wonder gebeuren dat de Heer een hele nacht van vruchteloos ploeteren doet vergeten met een overdadige vangst. Zacheüs is blij, dat een rabbi met hem wil eten in plaats van naar hem te spugen. In hun beider leven gebeurt een wonder, zonder dat Jezus ook maar met één woord heeft 'gepreekt'. Petrus valt aan zijn voeten en zegt 'Heer ga uit van mij want ik ben een zondig mens' – alsof de Heer dat niet wist. Zacheüs was volgens zijn dorpsgenoten ook een zondig man (vs.7), maar hij toont het meest overtuigende bewijs van een radicale bekering. Hij geeft zijn bezittingen weg aan de armen. Beide mannen hadden een levens-veranderende ontmoeting met de niet-veroordeelende man die Zelf zo anders was dan zij. Deze getuigenissen illustreren denk ik een sleutelvers in de Romeinenbrief. 'Veracht u de rijkdom van zijn goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, zonder te weten *dat de goedertierenheid van God u tot bekering leidt?*' (Rom.2:4).

De cirkel van Liefde

Jezus belichaamt mijn inziens de tegencultuur van deze wereld. Hij werd geen spreekbuis voor de rechtzinnigheid van de Farizeeën en evenmin sprak Hij naar de menselijke maatstaf van de Sadduceeën. Anders gezegd: Hij was niet te

verleiden tot een gesprek dat Hem leidde tot de keuze om te veroordelen dan wel goed te praten. In plaats daarvan verlegde Jezus het vraag-antwoord gesprek naar een perspectief van Gods koninkrijk, van heelheid, overvloed en van vrijmaking. Hij stond niet binnen een muur die mensen afwees. Hij stond niet in een veld dat door mensen met voeten werd getreden. Hij trok mensen binnen in Zijn wereld, Zijn hof, die beantwoordt aan de diepste behoeften en verlangens van ieder mens. Ieder mens, niemand uitgezonderd, wordt uitgenodigd om zonder voorwaarden vooraf deze wereld in te stappen. Ieder mens kan zo worden getrokken in de cirkel van Gods liefde.

Als Jezus twee keer op de grond heeft geschreven en de aanklagers zijn afgedropen, zegt Hij tegen de vrouw: 'Ik veroordeel u ook niet; ga heen, zondig voortaan niet meer' (Joh.8:11). Naar de mate waarin de mens de cirkel van Gods liefde verder binnendringt, zal hij of zij de waarden van dat leven, van Gods koninkrijk wel of niet omarmen. Onze roeping is om door onze woorden en daden te getuigen van dat koninkrijk, precies op de manier zoals we dat Jezus hebben zien doen. Het aanbod van genade is niet selectief. Het zaad wordt gezaaid op de weg, op de rotsen, tussen de distels en in de aarde – het gaat uit naar ieder mens. Uiteindelijk is het de verantwoordelijkheid van de mens om dit aanbod van het leven te omarmen en zelf een drager te worden van de cultuur van Gods koninkrijk.

